Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ !

ЭНСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтыннаа 5 күнүгэр торуттан ыытар

2001 с.
Алтыннаа
9
күнэ
оптуорунньук
№ 116 (8959)

СР Президенин быыбарын көрсө

М.Е. НИКОЛАЕВЫ ТУРУОРДУЛАР

Улуустаабы ветеринарнай управление үлэһиттэрин уопсай мунньаҕар республика Президенин дуоһунаһыгар кандидаты туруоруу боппуруоһа көрүллүннэ. Бу мунньахха барыта 25 киһи кыттыыны ылла.

Бастакынан тыл эппит Е.И. Николаева республика Президенигэр кандидатынан билигин үлэлии сылдьар М.Е. Николаевы туруорарга этии киллэрдэ. Араатар санаатынан билиҥҥи биһиги усулуобуйабытыгар саамай сөптөөх кандидат Михаил Ефимович буолар. Кини ааспыт кэмнэргэ сөптөөхтүк салайан олорбутун түмүгэр республикаҕа экономическай быһыы-майгы улаханнык сатарыйбатаҕын, атын регионнар курдук эстиигэ-быстыыга тиийбэтэҕин, саха норуотун олоҕо-дьаһаҕа тупсарыгар өрүү болҕомтотун уурарын, дьиэ кэргэн экономиката сайдыытыгар, инники кэскилбит - оҕолорбут олорор уонна үөрэнэр кыахтара тупсарыгар о.д.а. боппуруостарга кэскиллээхтик дьаһайан үлэни ыытар. М.Е. Николаев Президеннээн олорор кэмигэр Саха сирэ аан дойду таһымыгар таҕыста. Ити саха норуотун культурата уонна экономиката салгыы сайдарыгар кыаҕы биэрдэ.

Мунньахха барыта 10 киһи тыл эттэ. Управление коллектива 100 бырыһыан куоластаан М.Е. Николаевы республика Президенигэр кандидатынан туруорарга быһаарда.

Биһиги информ.

БЫЫБАРДААЧЧЫЛАРГА ИҺИТИННЭРИИ

Быыбардааччылар быыбардыыр бырааптарын олоххо киллэриини уонна мэктиэлээһини миэстэтигэр улуустаабы территориальнай уонна учаастактардаабы быыбар комиссиялара хааччыйаллар. Кинилэр «Саха Республикатын Президенин быыбарын туһунан» Саха Республикатын уонна «Российскай Федерация гражданнарын быыбардыыр уонна референдумҥа кыттар сүрүн бырааптарын уонна мэктиэлэрин туһунан» Федеральнай Сокуоннар тустаах ыстатыйаларыгар олоҕуран тэриллэллэр. Ол курдук, улуустаабы территориальнай быыбар комиссията куоластааһын 60 хонук иннинэ 9-11 диэри ахсааннаах быһаарар куоластаах чилиэннэрдээх тэриллэр. Оттон учаастактардаабы комиссиялар быыбардыыр учаастактар тэриллибиттэрин 3 хонугун кэнниттэн уонна куоластааһын 27 хонугун иннинэ кэмнэргэ тэриллэллэр.

Онон Нам улууһун территориятыгар быыбардааччылар холбоһуктарын юридическай бырааптаах общественнай, политическай тэрилтэлэр, үлэ коллективтарын, быыбардааччыларын холбоһуктарын, бөлөхтөрүн олорор, үлэлиир гражданнар истиилэригэр маннык тиэрдэбит.

Үөһээ этиллибит Федеральнай Сокуон 23 ыстатыйатын 3 пуунун уонна Саха Республикатын Сокуонун 12 ыстатыйатын 1, 2 пууннарыгар олоҕуран улуустаабы территориальнай уонна учаастактардаабы быыбар комиссияларын састааптарыгар бэйэҕит кандидатураларгытын киллэрэргитигэр.

Комиссия састаабыгар киллэрэр кандидатураларгыт туһунан быһаарыыгыт анал боротокуола туһааннаах орган, тэрилтэ, быыбардааччылар бөлөхтөрүн, холбоһуктарын салайааччылара илии баттаһыннаах регистрационнай №-дээх документтаах ирдэниллэр. Бу документтаах улуус дьаһалтатын баһылыгын, улуус мунньаҕын председателин ааттарыгар түһэриллэллэр.

Хос быһаарыы:

— Туһааннаах комиссия састаабын аҥара улуус дьаһалтатын баһылыгынан, аҥара улуус мунньаҕынан бигэргэниллэр.

— Хас биирдии холбоһук, общественнай политическай тэрилтэ, орган, үлэ коллектива биирдии эрэ кандидатураны туруорар бырааптаах.

— Саха Республикатын Сокуонун 3 ыстатыйатын 6 пуунунан салайтаран сорох гражданнар о.э. сутунан сокуоннайа суоҕунан билиниллибит эбэтэр суут бириигэбэринэн хаайыыга олорор гражданнар комиссия чилиэнинэн киирбэттэр. Маны сэргэ Российскай Федерация Сокуонун 15 ыстатыйатын 1 пуунун ирдэбилинэн комиссия састаабыгар киирбэттэр:

— сокуону таһаарар государственнай былаас олохтоох бэйэни салайыныы органнарын депутаттара;

— судьуйалар;

— прокурордар;

— кандидаттар уонна кинилэр итэҕэллээх дьоннаро;

— кандидаттары туруорбут холбоһуктар боломуочуйалаах бэрэстэбиитэллэрэ;

— туһааннаах кандидаттарга быһаччы бас бэринэр дьоннор;

— кандидаттар кэргэннэрэ уонна чугас уруулара.

Онон территориальнай быыбар комиссиятын састаабыгар кандидатуралары быһаарыыга общественнай холбоһуктар, быыбардааччылар үлэлиир, сулууспалыыр, үөрэнэр, олорор сирдэринэн мунньахтарынан киирэр этиилэри улуустаабы Мунньах учуоттуур.

Маны таһынан Саха Республикатын Президенин дуоһунаһыгар хас биирдии регистрацияламмыт кандидат сүбэ куолас бырааптаах биирдии киһитин аныыр (туруорар) бырааптаах.

Этиилэргитин маннык аадырыска бу ый (алтыннаа) 16 күнүгэр диэри документтаах оҥорон киллэриэххитин сөп:

Нам с., Октябрьскай уул. 1 №-рэ, улуус дьаһалтата, тел. 21-8-26, 312 кабинет.

Улуус мунньаҕа, тел. 21-0-60, 306 кабинет.

Н.Н. БАЙШЕВ,
улуус мунньаҕын председателэ, Саха Республикатын быыбардарын сүрүннүүр болох салайааччыта

Нам улууһун дьаһалтатын баһылыга ДЬЯКОНОВ А.Н.
Хатыҥ Арыы нэһилиэгин баһылыга НОВГОРОДОВ А.Г.
Улуус Мунньаҕын депутата ФЕДОРОВ К.И.
Улуус ыччакка отделын сэб. СОЛОВЬЕВ А.И.
Нам улууһун ыччаттарыгар уонна общественноһыгар

ЫҢГЫРЫЫ

Биһиги Намнаабы социальнай реабилитация училищетын коллективын, төрөппүттэрин уонна үөрэнээччилэрин уопсай мунньаҕын кыттыылаахтара, олохтоох дьаһалталарга Граф Биэрэгэр итирдэр утахтары уонна табаҕы атыылыыры бобор туһунан боппуруоһу дьүүллэһэн дьайымтыалаах дьаһалы ылалларын туруорсабыт. Былаас органнарыгар бэйэбит бэрэстэбиитэлбитин, улуус Мунньаҕын депутатын, итирдэр утахтары уонна табаҕы атыылааһыны бобор туһунан боппуруоһу туруорсарыгар накаас биэрэбит, буруйу оҥорууну утары ыытыллар программаны көхтөөхтүк олоххо киллэрсэрин ирдиибит.

Чөл олох иһин туруулаһыы аҥардас эт-хаан өттүнэн эрэ буолбакка, бастатан туран өй-санаа, майгы-сигили чөллөөх буоларын иһин ыытылларын өйдүүргэ уолдьаста уонна оннук хайысхалаахтык үлэлиири туруорсабыт. Арыгыны, наркотигы батыһар ыччаттар бастатан туран бэйэлэрин олохторун буорту оҥороллор, араас буруйдары оҥорууга тиийэллэр. Өскөтүн арыгылаһын, наркотигы туттуу суоҕа эбитэ буоллар биһиги ортобутугар буруйу оҥоруу биллэрдик аччыа этэ. «Гранд» курдук итирдэр утахтары эккирэтэн туран атыылыыр маҕаһыыннар ыччат бэрээдэгэ мөлтөөһүнүгэр көмөлөһөллөр. Онон маннык маҕаһыыннар бэрээдэктэрин олохтуур хайаан да наадалаах диэн туруорсабыт.

Пиибэни итирдэр утахтарга киллэрэр уонна телевизорынан рекламалыыры утарар туһунан этиилэри киллэрэн Россия Государственнай Думатыгар, Саха Республикатын Ил Түмэнигэр туруорсары модьуйабыт.

Биһиги Нам улууһун бары олохтоохторун, студеннарын уонна үөрэнээччилэрин бары куһаҕан дьаллыктартан аккаастанан чөл олох суолугар үктэнэргэ, ити иһин туруулаһарга ыҥырабыт. Үөрэх заведениеларыгар, нэһилиэнньэлээх пууннарга арыгылаһыны утары сорунуулаахтык охсуһан, ыччат ортотугар буруйу оҥоруону аччатыыга бары күүспүтүн түмүөҕүҥ диэн ыҥырабыт.

Уопсай мунньах кыттыылаахтара бары төрөппүттэри, общественноһы, салайар структуралары ыччат диэки хайыһаллырыгар, киниэхэ муударай наставник буолалларыгар, ис дьыала отделын үлэһиттэрин кытта бииргэ утумнаахтык үлэлииллэригэр өссө төгүл ыҥырабыт. Бүтүн улууһунан буруйу оҥоруону утары турунарга этии киллэрэбит.

НУСР уопсай мунньаҕын кыттыылаахтара, барыта 300 киһи илии баттааһына

КӨМҮС КҮҺҮН ДЬААРБАҢҒАТА

Ааспыт нэдиэлэҕэ, балаҕан ыйын 27 күнүгэр, улуус киинигэр суверенитет 11 сылыгар уонна саргылаах сайыны түмүктээһингэ аналлаах үгэскэ кубулуйбут күһүҥҥү дьаарбаҥка буолан ааста.

Урукку сыллары кытта тэҥнээтэххэ ыраас күннээх, дуона суох салгыннаах, балачча сылаас күн үүннэ. Араас өҥнөөх шардарынан киэргэтиллибит М.К. Аммосов болуоссатын көй салгыныгар музыка, ырыа-тойук дьиэрэйэр. Диктордар үлэ-хамнас, олох-дьаһах, культура сонуннарын кэпсииллэр. Маҕаһыын ойоҕоһугар атыы-эргиэн тэриллибитигэр дьон тоҕуорустулар.

Бырааһынньыгы улуус Мунньаҕын председателэ Н.Н. Баишев кылгас киирии тылынан аста. Улуус баһылыга А.Н. Дьяконов, РСФСР үтүөлээх экономиһа, улуус бочуоттаах гражданина Т.И. Замятин дьаарбаҥка кыттыылаахтарын эҕэрдэлээтилэр. А.Н. Дьяконов спорт мааастарыгар, сылгы тренеригэр С.П. Ядреевка, Ульяновскай автозавод региональнай дилерэ, «Колми-95» ЗАО генеральнай директорыгар Н.И. Румянцевка «Улуус бочуоттаах гражданина» үрдүк аат дастабырыанньаларын, В.А. Колесовка, В.Л. Еремеевкэ (Нам с.), М.П. Турантаевааҕа (Партизан), Е.Е. Орловка (Көбөкөн) о.д.а. улуус дьаһалтатын, Мунньаҕын уонна ветераннар сэбиэттэрин махтал суруктарын үөрүүлээх быһыыга-майыга туттарталаата.

Күһүҥҥү дьаарбаҥкаҕа тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйата, ас-үөл хото атыыланна. Манна «Ас-Үөл» ГУП үрүҥ аһы, улусПО, «Сандалы» остолобуой, Нам с. уонна нэһилиэктэр дьиэ кэргэттэрэ, баанынай хаһаайыстыбалара оҕуруот аһын, хортуоппуйу, хаппыыстаны, сиэмэни аҕалбыттар.

Улууспут уһук нэһилиэгиттэн Арбынтан Виталий Саввич уонна Сусанна Дмитриевна бэйэлэрэ үүннэрбит оҕуруоттарын аһа, араас отонтон оҥорбут барыаннаалара, кэнсиэрбэлэрэ, Аппааныттан М.Е. Павлова, Нам с. Л.П. Решетникова үүннэрбит эҥэлгэ үүнээйилэрэ дьонсэргэ болҕомтотун тартылар.

Л.П. Решетникова кэнсиэрбэ 46 көрүҥүн, Хамаҕаттаттан «Сэргэ» баанынай хаһаайыстыбата (бан. В.А. Герасимов) сэлиэһинэй сиэмэтин куулун 300, дьэһимиэни 220 солк., эмиэ ити нэһилиэктэн «Сүүрээн» баанынай хаһаайыстыбата (О.Г. Жиркова) хаппыыстаны 1 кг. - 8, хортуоппуйу - 9 солк. атыылаатылар.

Дьаарбаҥкаҕа атыыныэргиэни таһынан үүс дьаһаллар ыытылыннылар. «Дьикти-дьээбэ оҕуруот аһа» конкурска Аппааныттан Е. Олесова, улуус киниитэн Л. Решетникова, «Оҕуруот аһыттан композиция» конкурска Л. Решетникова (Нам с.), М. Павлова (Аппааны), Е. Олесова (Аппааны) бастаатылар.

Оҕолор остуоруйаҕа конкурстарын кыайыылааҕынан Ольга Колмогорова (2 №-дээх Нам орто оск.) ааттанна. Итини таһынан араас викториналар ыытылыннылар.

Бырааһынньык спортивнай күрэхтэһиилэрдээх буолла. Эр дьон хары баттаһыыларыгар Николай Абрамов (65 кг.), Виталий Фадеев (65 кг., Нам с.), дьахталларга улуус киниитэн кыттыбыт Ньургуйаана Эверстова (70 кг.) чемпионнаатылар. Мас тардыһыытыгар Егор Рехлясов (65 кг. дылы, Нам с.), Альберт Дьяконов (65 кг. үөһэ, улусПО) бастаатылар. Канат тардыһыытыгар «Петр и К», улусПО, ыччат отделын коллективтара бириистэри үллэһиннилэр.

Конкурстар, викториналар, күрэхтэһиилэр кыайыылаахтара бириистэриналаа наҕараадаланнылар.

Күһүҥҥү дьаарбаҥка бырааһынньыгын улуустаабы культура отделын киэҥ программалаах концера киэргэттэ. Александр Окоемов салайааччылаах «Мичээр» оҕо үҥкүүтүн народнай ансамбла, оҕо түөлбэтин «Дьырылыатта» фольклорнай ансамбла (Е.В. Соколова), норуот айымныытын уонна сынньаланын киинин коллектива, Партизантан, І Хомустаахтан о.д.а. нэһилиэктэртэн уусуран самодеятельность кыттыылаахтарын толоруулара көрөөччүлэр болҕомтолорун тартылар, биһирэбиллэрин ылылар.

Быйылгы дьаарбаҥкаҕа киһи аҕыйах буолла. Ол курдук атыы-тутуу, атыылаһааччы, көрөөччү ахсааннара да урукку сылларга тиийбэтэ. Урукку өттүгэр күһүҥҥүсааскы дьаарбаҥкалар Нам с. тас өттүгэр палаточнай городокка, культура уонна сынньалаҥ киинигэр ыытылларалара. Оны ол диэбэккэ үүс киһи сылдьара. Атыы-тутуу, бырааһынньык культурнай чааһа ордук көхтөөхтүк, актыыбынайдык бараллара.

Быйылгы дьаарбаҥка Нам с. килбэйэр киинигэр ыытыллыбытынан уратылаах. Чугастыы, сылаас, чаҕылхай күнү туһанан олохтоохтор дьаарбаҥкаҕа көхтөөхтүк кыттан, чөл салгынынан тыынан, наадыйар бородуукталарын атыылаһан, дьоннорун-сэргэлэрин кытта ирэ-хоро кэпсэтэр, сонуннарын атастаһар түгэннэрин мүлчү туттулар.

Бырааһынньыкка аҕыйах киһи сылдьыбытын сүрүн биричиинэтинэн агитациялыыр, биллэрэр-көрдөрөр дьаһаллар кыаллыбатахтара буолла быһыылаах. Оннооҕор олохтоох хаһыаппытыгар эрдэттэн биллэрии тахсыбакка, уулуссаларга дьон мустар сирдэригэр киһи болҕомтотун тардар биллэриилэр ыйаммаккалар үүстэр дьаарбаҥка буоларын билбэккэ хааллылар. Биир үксүн атыы-эргиэн чааһа татымсыйыыта, хорчуопкалар суохтара, итии чэй, сылаас алаадьы, бэрэски атыыта аҕыйаҕа, дьаарбаҥка ыытыллар болуоссатын киһи сүргэтин көтөөр курдук киэргэтии кыаллыбатаҕа, төһө да сэмэлээтэрбит аныгылыы формалаах, билиҥҥи кэми кэрэһэлиир ис хоһоонноох плакаттар дэлэччи ыйамматахтара нэһилиэнньэҕэ наадалаах уонна туһалаах бырааһынньыгы сымсатта.

Улууспут улахан, кыахтаах сорох баанынай, базовай хаһаайыстыбалара быыстапкаҕа кыттары наадалааҕынан аахпатылар.

Түмүктээн эттэххэ дьаарбаҥка ыытылынна, ол эрээри кыттааччы ахсаана, атыыэргиэн аҕыйах буоллулар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

РОСГОССТРАХ ТЭРИЛЛИБИТЭ 80 СЫЛА

ҮРДҮК КӨРДӨРҮҮЛЭЭХ ҮЛЭЛЭЭБИППИТ

ИБРАГИМОВА САРРА ЗИНАТУЛЛОВНА - тыыл уонна үлэ ветерана, төрөөбүт Нам оройуонугар Госстрах инспекциятыгар 1947 сылтан 1988 сыллаахха диэри үлэлээбитэ. Государственнай страхование сайдыытыгар анаабыт 41 сыллаах үтүө суобастаах, эҥкилэ суох үлэтин иһин «СССР финансовай үлэтин туйгуна» знагынан наҕараадаламмыта, «Республика бочуоттаах финансиһа» кинигэҕэ киллэриллибитэ.

Мин 1928 с. Нам оройуонун Хатыҥ Арыы с. төрөөбүтүм. Намҥа сэттэ кылааһы бүтэрэн баран 1944 с. Дьокуускайга финансовай техникумҥа киирэн 1947 с. финансист идэтин ылан дойдубар тахсан инспекторынан анаммытым, онтон старшай бухгалтерынан, аппараты саҥалыы уларыыпыттарыгар кылаабын аай бухгалтерынан анаабыттара. Ол кэмҥэ Госстрах инспекцията үп оройуоннааҕы салаатыгар (райфинотделга) киирэрэ, сэбиэдиссэйинэн Попов Андрей Иеронимович, Госстрах старшай инспекторынан Петухов Роман Михайлович үлэлээбиттэрэ. Үлэлиргэ олус ыарахан этэ. Нэһилиэннэ, дойду сэрии кэмигэр улахан эрэйи, ороскуоту көрсүбүт буолан, элбэх түһээн, нолуок түһэрэллэрэ, заемҥа суруттарыы барара, акылааттан уонна баҕа өттүнэн страховкалааһын ыытыллара. Страховка төлөбүрүн хомуйуунан бэйэлэрин үлэлэрин таһынан райфинотдел, Госбаан, сберкасса үлэһиттэрэ уонна нэһилиэктэр сэбиэттэрэ дьарыктаналлара.

Үлэҕэ үрдүк эппиэтинэстээхтик, дьыалатыгар ирдэбиллээхтик сыһыаннаһар начальникпыт коммунист Петухов Роман Михайлович салалтатынан былааннарбытын уонна ылыммыт эбэһээтэлистибэлэрбитин толороругa үчүгэй түмүктэри ситиспиппит. Инспектордарынан үлэлээбиттэрэ Жирков Семен Дмитриевич, Шапошников Федот Тимофеевич, Корякин Григорий Алексеевич, Протопопов Данил Софронович, Лебедев Алексей Петрович, Семенов Владимир. Страховой агеннарынан үчүгэйдик үлэлээбиттэрэ Рехлясов Иннокентий Иннокентьевич, Винокурова Ольга Прокопьевна, Колесова Анна Николаевна, Готовцева Мария Прокопьевна, Семенов Николай Петрович.

Государственай страхование салгыы сайдыытыгар 1968 с. тута харчыта суох аахсыыны (безналичнай расчет) киллэрии улахан көдьүүстээх буолбута. Оннук аахсыы үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэргэ кыах биэрбитэ. 1972 с. 3-с кварталын түмүгүнэн көнөрүллэ сылдьаар Кыһыл Знамяны ылбыппыт. 1973 с. саҕалаан уон сыл устата инспекция начальнигынан сэрии ветерана Протопопов Иван Николаевич үлэлээбитэ. Кини саҕана биһиги өссө үрдүк ситиһиилэнэрбит, республикаҕа өрүү миэстэлэһэр этибит.

Үчүгэй көрдөрүүлэри ситиспиппит биир сүрүн төрүөтүнэн страховой агеннар биригээдэнэн үлэлэрэ буолбута. 30 агент 3 биригээдэнэн үлэлээбиттэрэ.

Бригаднай метод киирбитигэр биригээдэлэр былааннарын сорудаҕын тэҥнэ толорор буолбуттара, үлэҕэ коммунистическай сыһыаннаһыы хамсааһыныгар көхтөөхтүк кыттан «Коммунистическай үлэ биригээдэтэ», «Бастыҥ биригээдэ», «Республика бастыҥ страховой агена» бочуоттаах аатталарын ылар иһин куоталаһаллара. Коммунистическай үлэ ударнига Сидорова Дарья Федоровна салайар биригээдэтэ өрүү үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэрэ, социалистическай күрэхтэһиигэ бастаан 1983 сыл түмүгүнэн Союзка 1 миэстэни ылбыта. Оттон инспекциябыт 1988 сыл түмүгүнэн Союз үрдүнэн 3 миэстэҕэ тиксибитэ.

Инспекция үчүгэй үлэтигэр бүтүн коллектив биир сомоҕо үлэтэ улахан суолталааҕа. Үгүс агеннар бэйэлэрин дьыҥаларын Госстрах тиһигэр үлэҕэ анаабыттара, туох баар билиилэрин, уопуттарын биэрбиттэрэ, холобур, Прокопьев Алексей Спиридонович, Кривошапкина Татьяна Иннокентьевна, Белолюбская Роза Петровна, Сидорова Дарья Федоровна, Петрова Тамара Егоровна, Иванов Николай Иванович курдуктар. Райсовет ыҥырыытынан общественнай үлэлэргэ коллектив барыта кыттара.

И. Н. Протопопов кэнниттэн инспекция начальнигынан эдэр, эрчимнээх Москвитин Егор Николаевич үлэлээбитэ, солбуйааччытынан Сивцев Егор Егорович. Старшай экономистарынан Лукина Анна Игнатьевна, Решетникова Екатерина Лукинична, старшай инспектордарынан Кривошапкина Виктория Михайловна, Никонова Альбина Васильевна, Левина Светлана Прокопьевна үлэлээбиттэрэ.

Мин маннык үчүгэй коллективка өр кэмҥэ, 41 сыл үлэлээбиппинэн бэйэбин дьоллооҕунан аҕырынабын. Государственнай страхование сайдыытыгар анаабыт үлэм бэлиэтэммитинэн киэн туттабын.

С. ИБРАГИМОВА

Быйыл страховка тиһигин үлэһиттэригэр бэлиэ сыл үүннэ. Саха сиригэр государственнай страхование тэриллибитэ 80 сылын туолла. 1917 с. диэри оччотооҕу Саха уобалаһыгар «Россия» уонна «Саламандра» диэн страховой обществолар бэрэстэбитэллэрэ уоттан малы-салы уонна халаан уутуттан араас табаары страховкалыыр этилэр, ону даҕаны Дьокуускай куоракка эрэ. Оттон дьэ революция былааһы уларыпытын кэннэ 1921 с. алтыньы 6 күнүгэр Народнай комиссариат Сэбиэтин «О государственном имущественном страховании» диэн декретэ тахсыбыта. Ол күнтэн ыла бүтүн Россияҕа государственнай страхование системата тэриллэн барбыта. Ол курдук государственнай страхование Саха сиригэр соҕотох үлэһиттээх агенствоттан саҕаламмыта.

80 сыл устата дойдубутугар элбэх уларыйыылар-тэлэрийиилэр, үрүҥ-хара кэмнэр буолан аастылар, Госстрах аата хас да төгүл уларыйа сырытта. Ол тухары кини ис номоҕо, социальнай хайысхата (дьон олоҕор-дьаһаҕар көмөтө, государственнай бюджеккэ эбиискэ буолуута) оннунан хаалла, уларыйбата.

1991 с. Госстрах тэриллибитэ 70 сылын көрсө биһиги республикабытыгар Госстрах управлениета «Аргыс» государственнай акционернай фирма, оттон кэлин «Росгосстрах-Аргыс» национальнай страховой компания буолбута.

2001 сыл саҕаланыытыгар «Росгосстрах-Аргыс» страховой хампаанньа базатыгар олоҕуран «Росгосстрах» АА0 Саха сиринээҕи управлениета тэриллибитэ. Кини уон аҥыс улуустарга уонна куораттарга страховой агенстволардаах. «Росгосстрах-Аргыс» нэһилиэннэҕэ уонна тэрилтэлэргэ ылсар-бэрсэр иэһин бука барытын «Росгосстрах» Саха сиринээҕи управлениета сүгэр. Ол туһунан управление аппараатын салайаачыта Ф. Федоров бу дьыл от ыйын 30 күнүнээҕи «Саха сирэ» хаһыакка суруйар:

«Кэнники уон сыл устатыгар «Росгосстрах-Аргыс» национальнай страховой компания үрдүнэн государственнай страхование бары көрүҥнэригэр 241,3 мөлүйүөн суумалаах усунуос хомуллан киирбитэ. Онтон араас элбэх страховой түбэлтэлэр буолланнар, биирдиилээн дьоҥҥо уонна тэрилтэлэргэ 133,7 мөл. солк. суумалаах төлөбүр оҥоһуллубута. Итини таһынан «Росгосстрах-Аргыс» компания республика бюджетыгар уонна бюджет тас өттүнээҕи фондаларга нолуок уонна араас көрүҥнээх төлөбүр быһыытынан бөдөҥ суумалаах үбү-харчыны киллэрбитэ.

Төһө эмэ көстөн турар ночооттооҕун үрдүнэн тыа сиригэр олохтоох биирдиилээн ыаллар уонна араас көрүҥнээх хаһаайыстыбалар сүөһүлэрин харгыһа суох страховкалыы олоробут. Сүөһү олус өлөр. Усунуостан киирбит үбүҥ страховой төлөбүргүн хаһан да саппат. Холобур, биир сүөһүнү көҥүл өттүнэн страховкалаахынтан 220 солк. киирбит буоллаҕына, ити сүөһүҥ өллөҕүнэ дуогабардаах дьоҥҥор ортотунан 1360 солкуобайы төлүүгүн. Дьэ ити. Мин билэрбинэн Саха сирин үрдүнэн «Аргыстан» ураты хайа даҕаны страховой хампаанньа тыа сирин олохтоохторун сүөһүлэрин кытта бадьыыстаһа барбат.

Ити барыта «Росгосстрах-Аргыс» страховой хампаанньа ырыынакка киирии быыһык кэмигэр олус улахан суолталаах социальнай боппуруостары быһаарсарын, республика экономиката туруктаах буоларын туһугар кылаатын киллэрэргэ дьулуһарын өссө төгүл көрдөрөр».

Росгосстрах билиҥҥи кэмнэ страховой компаниялар ортолоругар (Россияҕа кэнники үөскээбит уопсайа 1300 страховой компания баар) саамай бөдөҥнөрө буолар. Саҥа компаниялларга эмиэ Госстрах тэрилтэлэригэр үүммүт кадрдар киирэн тэрийсибиттэрэ, сайдыыларын түстээбиттэрэ.

«Росгосстрах» АА0-ҕа 80 тахса дочернэй обществолар уонна территориальнай управлениелар киирэллэр, олор хас биирдии регионҥа 2000 кэриҥэ филиаллаахтар, агенстволаахтар. Компания өҥөлөрүнэн дойду ханнык баҕарар муннугар туһаныахха сөп.

Росгосстрах Россия билиҥҥи страховой рыногар баар бары хайысханан страховой операциялары ыытар, нэһилиэннэҕэ ирдэбилигэр сөп түбэһиннэрэн страховкалааһын саҥа көрүҥнэрин киллэрэр. Росгосстрах бэйэтин үлэтигэр клиеннэрин интэриэстэринэн салайтарар, көмүскүүр, страховка кэмигэр уонна толору төлөнөрүн мэктиэлиир.

Үбүлүөйдээх сылларын Росгосстрах үлэһиттэрэ эрэллээхтик көрүстүлэр, страховой операциялары ыытыыга, инвестиционнай үлэни-хамнаһы хаҥатыыга үчүгэй көстүүлэр үөскээтилэр. Ол курдук 2000 сылга көннөрү страхованиеҕа страховой усунуостар уопсайа 3,9 млрд. солк. тэҥнэспиттэр, ол аата 1999 сыл көрдөрүүтүттэн 122,3%, оттон страховканы төлөһүү 1,34 млрд. солк. тийийбит - 1999 сыллаахтан 4,2%-нан элбэх. Страховой резервэ уопсай суумата 1,83 млрд. солк. Росгосстрах бүттүүн уставнай капитала 2000 сылга 233,4 мөл. солк.-тан 390,3 мөл. солк. тиийэ улааппыт, 31.03.2001 с. туругунан 412,1 мөл. солк. тэҥнэһэр.

Компания ситиһиилэрин үлэһиттэр оҥороллор. Росгосстрах тэрилтэлэригэр 20 тыһ. тахса штатынан көрүллэр үлэһит уонна 41 тыһ. тахса штаты таһынан өр сыл үлэлээбит, уопуттаах страховой агеннар үлэлииллэр.

Бөдөҥ страховщик быһыытынан тендердэргэ кыттан атын компаниялары кыайан федеральнай айан суолларын, Гохраҥҥа баар күнду кылааттары, аан дойдутааҕы бывстапкаларга Россия самолеттарын о.д.а. дойду баайын-дуолун страховкалыыр.

Биһиги улууспутугар «Росгосстрах» Саха сиринээҕи уравлениетын страховой агенствота үлэлиир. «Аргыс» национальнай страховой компания лицензията 2000 сыл ахсынньытыгар тохтотуллубутун кэннэ бу тэрилтэ урукку аатын төннөрөн үлэтин салгыыр. Страховкалыыр өнөтө элбэхтэ, 60-тан тахса страховка көрүҥүн оҥорор, ол иннинэ 40 этэ.

Намнааҕы «Росгосстрах» страховой агенствотын Дьяконова Сардаана Валерьевна салайар. Кылаабынай бухгалтерынан Никонова Антонина Васильевна үлэлиир. 5 бастайаннай страховой агент уонна 5 совместитель агент үлэлииллэр. Ол иһигэр бастайаннай агеннарынан государственнай страхованиеҕа өр сыл үлэлээбит Сидорова Дарья Федоровна уонна Харитонова Анна Иннокентьевна үлэлии сылдьаллар. Д. Ф. Сидорова, билигин бочуоттаах сыныаланҥа олорор С. З. Ибрагимованы кытта, Госстрах СР управлениетын «Бочуот кинигэтигэр» аата суруллубута.

* * *

Госстрах Намнааҕы агенствота 1949 с. муус устар 1 күнүгэр тэриллибит Нам оройуонунааҕы Госстрах государственнай инспекциятын историятын, үлэтин-хамнаһын салгыыр. Биллэн турар, олохпутугар ырыынак сыһыаннаһыылара үөдүйэн, нэһилиэннэҕэ дохуота аччаан, онно эбии 1999 сыллаахха баҕа өттүнэн страховкалааһын олохтонон дьон страховкаҕа дуогабардаһыылара аҕыйаабыта. Ол эрэн сэрэхтээх дьон син биир страховкаҕа эрэнэллэр. Ол курдук быйыл халаан уутун алдьархайа ааҥнаабытыгар Өлүөхүмэ улууһугар 5 тыһыынча олохтооҕуттан эрдэттэн көрүнэн баайдарын-дуолларын страховкалаппыт 170 киһи «Росгосстрахтан» уопсайа 1 мөл. солк. аҕыстылар. Оттон Дьокуускай куоракка 3,5 тыһ. киһи эмсэҕэлээбититтэн биирдэрэ даҕаны оннук страховканы суох буолан биэрбит.

Хас биирдии киһи, ыал, тэрилтэ олох содулларыттан көмүскэллээх, иннникигэ эрэхтэрэх буоларыгар страховка хайаан да наадатын өйдөөн бүгүҥҥү күҥҥэ дойду, республика үрдүнэн страховкалааһын кээмэйэ эбиллэр. «Росгосстрах» страховка эгэлгэ араас көрүҥүнэн, намыһах тарифтарынан, усунуостарынан, ону сэргэ государство гарантиятынан дьону бэйэтигэр тардар. Онон билиҥҥи олоххо, саҥа үйэҕэ үөскээбит ирдэбиллэргэ сөп түбэһэн Госстрах Намнааҕы тэрилтэтэ үлэтин урукку үрдүк таһымнаах тахаарар соруктаах үлэлиир.

Л. НОВГОРОДОВА

Григорий ЭВЕРСТОВ

ЧЭКЭҺИС ЫЧЧАТАТТАРА

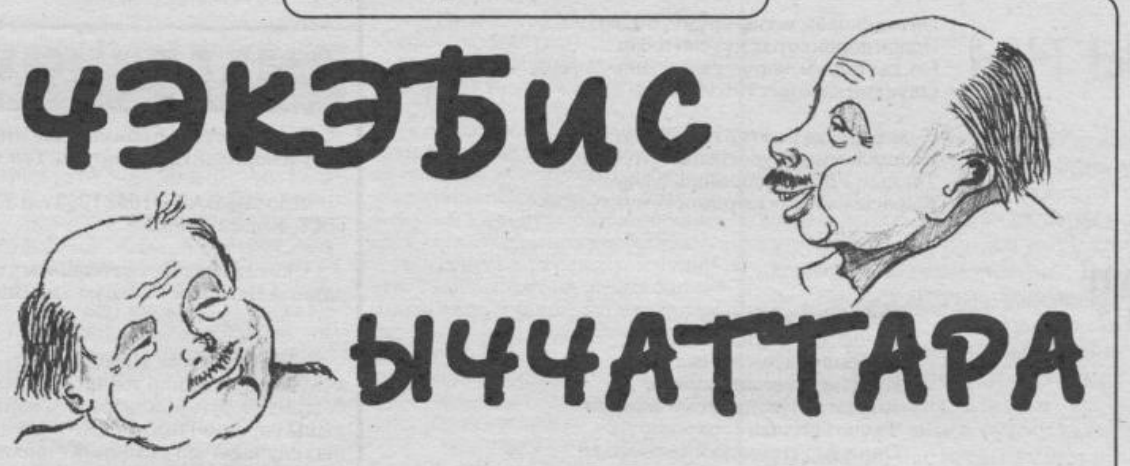

Отонноотоххо оҥоойук туолар.
(Саха омук өһүн хоһооно)

(Салгыыта. Иннин 113№-гэ көр)

САХСЫРҒАЛААН АБЫРАММЫТ

Кэргэнэ Даама Даайа (маныгык таҥнарын, уоһун-тиһин оҥосторун иһин аатталыыттар), мөҕүттэ-мөҕүттэ сахсырҕалаан далбаатанар. Киһи бултаһарын билэн үгүстэрэ дьиэ үрдүнэн сылдьаллар. Ол аайы дьиэлээх хотун кинэ-наара холлон иһэр. Телевизор үс программатыгар көстөр 22 уһун синньигэс сериаллартан биирдэстэрин көрөө сыпыт Миитэрэй кэргэнин сэмэлиир:

- Бу да дьахтар! Далбаатанан түһэн!..

- Ээ-эх, оонньоон бүт диэ. Бу дьиэҕэ мин эрэ сахсырҕалыыбын. Көмөлөспүтүҥ холоон! Оҕолору сүгүн утуппаттар, аска-үөлгэ наһаа мусталлар...

- Ааны саба сылдьар буолуҥ. Бирэҥдэҕэ кумаар эминэ, дихлофоста ыстарыҥ. Көмөлөс буолан. Оҕо, дьахтар дьыалатыгар баран...

- Он-нуук, эн барахсан ол сахсырҕа ахсын түбүгүрэн быстыаҥ дуо? Эчи түргэннэрэ-тарганнара диибин диэн! Ол эн мөһөҥнөөн кинилэри баҕас хаһан таба охсуоххунуй!

- Соруннахпына мин баҕас, кинилэри баҕас...

- Чэ-чэ, бүт. Сымыйанан баран...

- Кырдьык, абардаҕын дуо? Туолка манньаҕа эрэ.

- Он-нуук, эн барахсан манньата суох хаамсыаҥ дуо?

- Эс, дутаар! Ханнык баҕарар сорудах туох эрэ интэриэстээх буоллаҕына, ордук таһаарыылаах буолуохтаах. Бу нэдиэлэҕэ буокканы боруобалыы иликпин. Киэһээ аһылыкка биир мытыыкканы туруорар буоллаххына!

- Боруобалыы иликпин буолан. Дьэ иэдэйбиккин дии. Оттон амтана, кыраадыһа син биир ини.

- Эс, Даайыас, аныгы сүүлүк атыыһыттар тугу баҕарар, хаһан баҕарар оҥоруохтарын сөп.

- Ол баҕас чахчыта. Бодуруугаларым, бэҕэһээ Арбаакка кэпсэтэллэрин иһиттэххэ дьэ сүрдээх. Көр, атыыһыттар саахардарын ыйаах ныын эльбэтэри куулларын аһан баран тула уулаах биэдэрэни уураллар үһү. Баҕайылар, саапаттар да, төһөҥ эбинээри. Наар киһини соролуур эрэ соруктаахтар. Чэ, аны биир чааһынан дьиэҕэ сахсырҕа суох буоллаҕына, боруобалаан көрөөр, - диэн баран Даама Даайа сахсырҕалыыр тэрилин эрин ныилбэгэр илгибит.

- Дугаар, били Андропов саҕанааҕы «коленвал» диэн аатырар мытыыкканы туруораар. Кырдьык, этэргэ дылы кыраадыстара намтыыр быһыылаах. Үнүрүүнүҥ «горбачевскай» буокка тоҕо эрэ ньулуун курдук этэ, - дии-дии дьыалата табыллан эрэр Миитэрэй Миитэрэй дьыбааныттан түөһүллэн турбут уонна бэйэтэ эппитинии «оҕо, дьахтар дьыалатынан» дьарыктанарга бэлэмнэнэн барбыт.

Аан бастаан холодильнигыттан ытыгар бэлэмнээбит сүөһү тыҥатын тобоҕун ас кырбыыр фанератыгар уурбут. Куукуна биир муннугар турар олоппос үрдүгэр садьыс гыммыт, атах таҥаһын кэтэригэр анаан оҥотторбут лаппычах табырыаткатын, куурусса аһа мунньуллар миискэни, мухобойканы, таайа сылдьар кроссвордун, уруучукатын булунан тыҥатыттан тэйиччи адьастанан кэбиспит. Эрин дьээбэтигэр-хооботугар үөрэнэн биэрбэт Даама Даайа киирэ-тахса ас бэлэмнии сылдьан сэмээр киһитин кэтэспит. Миитэрэй сахсырҕалыыр туһунан таһыччы умнубуттуу кроссворду кытта эллэктэһэн барбыт.

Сыт ылбыт сахсырҕалар өр кэтэһиннэрэ барбакка тыҥа үрдүнэн саантыы сылдьыбыттар, олоро-олоро көппүттэр. Миитэрэй онно эрэ кыһаммат-ах, сиэнэ кыыс сыстаҥнаары гыммытын кынчарыйан ыыппыт, тыҥаҕа ымсыыран ньааҕынаабыт куоскатын таһырдьа бырахтарбыт, бэйэтэ буоллаҕына испиискэ маһынан кулгааҕын хаста-хаста салгыы суотуу, таайа сатыы олорбут.

Балачча буолан баран ирбит тыҥаҕа мустубут сахсырҕалары хоһулаан баран «тас» гыннарбыт. «Таак, биир, икки, үс...» - диэн ботугуруу-ботугуруу «булдун» аахпыт.

- Дугаар, Даайыас, алтаны биирдэ түҥнэрдим, - диэн күүлэттэн киирбит хотунугар отчуоттаабыт. - Эбэм дьэ биэрдэ.

Куурусса тын иһитигэр өлөрбүт сахсырҕаларын мухобойканан төкүнүтэн түһэртэбит.

- Ити баҕас эмиэ туохпутуй, төһөнү эбээри, - диэн Даама Даайа киһитин сүөргүлээбиттии сэмэлиир

- Ээх, оннук буолумуна. Били эйиэннэрин курдук муостаҕа бираҕаттаан баран баһырҕаччы дэлби тэпсэ сылдьыахха наада дуо! - диэн Миитэрэй биир тыла суох ыытар.

Аһыахтарын, сымыыттыахтарын баҕарбыт сахсырҕалар ириэнэх тыҥаҕа ингэлээхтик түһэллэр. Миитэрэй олору дөрүн-дөрүн хаптаччы охсуталыыр. Ити да олорон сүгүн буолбата, дьиэ аҕа баһылыга буоларын саната олордо: хайа барбыт музыканы «хабарҕатын» хам туттарда, куукунаҕа баар кыра тэлэбиисэрин холботторон «Сонуннары» иһиттэ, хаҥас илиитин эрбэҕэр хатаммыт хатырык хатыыгын орто сиэнигэр искэҕинэн ыллаттарда, куурусса ларга уу куттарда о.д.а. элбэҕи дьаһайда, кроссвордун таайан аччатта, сахсырҕалыырын умнубата, өлөрбүтүн барыгын куурусса аһыыр иһитигэр түһэрэн истэ. Сахсырҕатын ахсаана 37 буолуутугар түлүпүөҥнэ ыҥырыллан дьэ тохтоото. Дьиэҕэ сахсырҕа аҕыйаабыта тута билиннэ.

Ити киэһэ Миитэрэй ириискэ ыһаарыламмыт сыалаах эти тото анньынна, остуолга бириэмийэ бэрэҥдэгинэн туруоруллубут 20-чэ сыллаах буоккатын аҥарын истэ, сорҕотун кэлин диэн хаһаанна. Аһаан бүтэн баран, таһырдьа убаһа тириитэ олбохтоох дүлүҥкэскэ олорон дуоһуйа табахтаата, этин-сиинин сөрүүкэттэ уонна чэпчэтинэн баран киирэн хонордуу өттүгэстээтэ. Дьэ итинник дьиибэ киһи — Миитэрэй Миитэрэй!

* * *

Элбэҕи кэмчилиир, аҕыйаҕы элбэтэр, уустугу судургутар, дуона да суоҕу суолталаан туһаҕа таһаарар туһугар оҕо эрдэҕиттэн такайыллыбыт буолан Миитэрэй дьоҥҥо-сэргэҕэ, чугастааҕы ыалларыгар улахан мындыр киһинэн ааҕыллар. Киниттэн ыйыталаһа, сүбэ көрдүү кэлэччи элбэх буолар. Кини олох уустуктарын, ыарахаттарын кытта эт мэйиитинэн эрэ эрийсэр буолбатах. Сиргэ-уокка, айаҥна, доҕотторугар, үлэтигэр да сылдьан туох эмэ сонуну, саҥаны таба көрөөччү, чуордук истээччи. Онтукатын чөмчөкөтүгэр хатаан баран дьиэтигэр кэлэн боруобалаан көрөөччү, хата биирдэ оҥорбутун, туттубутун УАЗик массыынатыгар олордон убайын ходуһаҕа «сүгүннэрэн» киллэрбит. Сыл аайы оттуур сиригэр бираат оҥостуммут отуута орто ыал уһаайбатыттан итэҕэһэ суох: тула өттө аһаҕас, сиппэр сабыылаах чарапчылаах, онтугар ыпсарыылаах, устуруустаммыт сирэйдээх хаптаһын уһун остуоллаах, тула быааҕынан охсуллубут олорор миэстэлэрдээх, тэйиччи балачча диринник хаһыллыбыт күөстэнэр сирдээх, суунар миэстэ, таҥас куурдунар уһун быа, туалет, ас уурунар ытыыстаах, сабыылаах умуор, утуйар балаккалар, аҕа баһылык бэйэтэ эрэ өттүгэстиир буруус маһынан тутуллубут дьоҕус үүтээн о.да. бары бааллар. Оннооҕор Нохоо диэн аатталаах харабыл ыттара хаптаһыннан оҥоһуллубут туспа уйалаах. Ас-үөл, иһит-хомуос, туттар тэрил бары анал миэстэлээхтэр. Туох эмэ сыыһа-халты ууруллубут буоллаҕына, ыһыы-хаһыы, үнсүү-харсыы буолан миэстэлэрин була үөрэммиттэр. Ол иһин барыта бэрэҥдэк. Хаппырыыс хаһаайын таабыра диэх курдук.

Отчуттар да төбөлөөҕүнэн син элбэхтэр. Сороҕор уонча, ардыгар 10-тан да тахса буолааччылар. Кинилэртэн хайа быспыт аҥардара тараһа тэнитээччилэр - оҕолор. Ол дьон үксүн оонньоон, сөтүөлээн, сынньанан, тото аһаан-сиэн манна сайыны атааран куруортанар сирдэрэ буолар. Барчыктаан туһэн үлэни да кыайыах эрэттэр элбэхтэр. Икки ыал 10-ча оҕолоруттан анаанминэн сайын аайы уоппускаларыгар оттоһо кэлээччилэр. Кинилэр эрдэрэ, ойохоро, оҕолоро, сороҕор аймахтара кэлэн эбиллэччилэр. Онон Хабырыыс оттууругар үлэһит илиинэн тутайааччыта суох.

ХОДУҺАҔА

Быйыл балачча үүнүүлээх дьыл буоларын Миитэрэй эрдэттэн билэр буолан, туох да үгүс сэлэһиитэ суох, кэлэн табахтыы, уоскуйа түһээт, үлэлэригэр туруннулар. Убайын сүбэтинэн уонна уруккуттан олохсуйбут үтэһинэн Хабырыыс сыл аайы куруук илиинэн оттуур идэлээх. Сорунара буоллар нэдиэлэ иһинэн оттоон баран, сис туттан кэбиһэргэ наадалаах араас техниката элбэх да буоллар.

Илиинэн оттоохун кистэлэҥнэрэ элбэхтэр. Олортон ордук боччумнаахтара маннык-тар: оҕолору илии үлэтигэр уһуйуу, сиргэ-уокка сыстаҕас буоларга такайыы, илиинэн оттоммут от хаачыстыбата үчүгэй, техника кэлэн-баран ходуһаны алдьаппат, аны туран туттуллуохтаах техника ороскуотуур көрүүчэйин сыаната көҕүрүүр о.д.а.

Күрүө таҥыгар тиийэн манна төһө бугул кэбиһиллэрин, онон от хас бугул түгэхтэниэхтээҕин икки аҕа баһылык быһаарса турдулар. Ити кэмнэ төһүү күүс дьоно элбэх бугул аҕалыллар күрүө икки өттүлэрин көтүрэн ойоҕоско бираҕаттаатылар. Киитэрэй Миитэрэй дьаһалынан ыраах тураччы дьиппинийбит бугуллары сүгэ бардылар. Хаппырыыс Хабырыыс мэниктээн өрө көтө сылдьар оторой-боторой уолаттары, кыргыттары дьаһайан бугул түгэҕэ харбата барда. Миитэрэй тыал хантан үрэрин сылыктаан от үрдээһинин саҕана, хайа өттүттэн ордук элбэх бугул бираҕыллыахтааҕын быһаарда. Ол туран тэлии суоллары сэҥээрэ көрдө. Биир кэтит баҕайы, сири кырсынан дэхситик охсуллубут тэлиини балиэтии көрөн «хайалара сбитэй» диэн мунаарда, сэмээр бираатыттан туоһулаһыах буолла. Ити икки ардыгар бугул «бэргэһэлээх» 4 сүгэччи субуруспутунан субу батыакалаһан тиийэн кэллилэр. Былаанаан бэлэм турбут Миитэрэй бугуллары чопчу ыйыгалаан түһэртэрдэ, бугуллара төбө ыараханын туоһуласта, чэпчэки соҕуһун истэн Ордуос Онтуос диэн сиэнигэр (бугул сүгэргэ бэйэтэ тылламмыта) саҥа сүгэр атырдьах ыытта. Сүксүстүн диэн.

ОТ КЭБИҺИИТЭ

«Оҕолор быйыл атын буолбуттар. Бэйэлэрэ да кыайыыһыктар», — диэбитинэн Хабырыыс тиийэн кэллэ. Күрүө муннуктарыгар сыбыы туруоруллубут уонна чугас турар бугуллары киллэртэн от түгэҕин оҥорсубутунан барда. Кинилиин бугул ахсааныын көҕүрэтээччи алтыа буола түстүлэр. Утаакы буолбатылар, орто кыахтаах колхуос хотонун оннун саҕа иэннээх от түгэҕин тарда оҕустулар. Сынньалаҥ биллэрилиннэ. Кырдьаҕастар «эбии аһылыктарын эмтилэр» - табахтаан бурҕаттылар, атыттар бэчиэннээ кэбиидилэр, сөрүүн муорус уймахтаатылар. Кинин иһин Ордуос диэн хос ааттаммыт Онтуон уолу чинчилээһин, ыйыгалаһыы буолла. Бу омуҥҥан устата бугулу сүксэриэгэр быһаардылар.

Тохтобул кэнниттэн, үлэ күөстүү оргуйда. Түгэх тардыллыбытынан аны дьиппинийэ илик саҥа бугуллары уонна кырпай оттоох сэрбээктэри аҕаларга диэн хамаанда бэрдилэр. Сэниэ ылбыт уолаттар сэлиинэн сырыттылар, чугастааҕы бугуллар хааланнар сыыһы-мэһии түргэтээтэ. Сотору буолаат, от өрө сүгүллэн таҕыста. Миитэрэй от тэпсиитигэр икки саамай кыралары ааҕынаабыт куоскатын таһырдьа бырахтарбыт, бэйэтэ буоллаҕына испиискэ маһынан кулгааҕын хаста-хаста салгыы суотуу, таайа сатыы олорбут.

Балачча буолан баран ирбит тыҥаҕа мустубут сахсырҕалары хоһулаан баран «тас» гыннарбыт. «Таак, биир, икки, үс...» - диэн ботугуруу-ботугуруу «булдун» аахпыт.

- Дугаар, Даайыас, алтаны биирдэ түҥнэрдим, - диэн күүлэттэн киирбит хотунугар отчуоттаабыт. - Эбэм дьэ биэрдэ.

Куурусса тын иһитигэр өлөрбүт сахсырҕаларын мухобойканан төкүнүтэн түһэртэбит.

- Ити баҕас эмиэ туохпутуй, төһөнү эбээри, - диэн Даама Даайа киһитин сүөргүлээбиттии сэмэлиир

- Ээх, оннук буолумуна. Били эйиэннэрин курдук муостаҕа бираҕаттаан баран баһырҕаччы дэлби тэпсэ сылдьыахха наада дуо! - диэн Миитэрэй биир тыла суох ыытар.

Аһыахтарын, сымыыттыахтарын баҕарбыт сахсырҕалар ириэнэх тыҥаҕа ингэлээхтик түһэллэр. Миитэрэй олору дөрүн-дөрүн хаптаччы охсуталыыр. Ити да олорон сүгүн буолбата, дьиэ аҕа баһылыга буоларын саната олордо: хайа барбыт музыканы «хабарҕатын» хам туттарда, куукунаҕа баар кыра тэлэбиисэрин холботторон «Сонуннары» иһиттэ, хаҥас илиитин эрбэҕэр хатаммыт хатырык хатыыгын орто сиэнигэр искэҕинэн ыллаттарда, куурусса ларга уу куттарда о.д.а. элбэҕи дьаһайда, кроссвордун таайан аччатта, сахсырҕалыырын умнубата, өлөрбүтүн барыгын куурусса аһыыр иһитигэр түһэрэн истэ. Сахсырҕатын ахсаана 37 буолуутугар түлүпүөҥнэ ыҥырыллан дьэ тохтоото. Дьиэҕэ сахсырҕа аҕыйаабыта тута билиннэ.

Ити киэһэ Миитэрэй ириискэ ыһаарыламмыт сыалаах эти тото анньынна, остуолга бириэмийэ бэрэҥдэгинэн туруоруллубут 20-чэ сыллаах буоккатын аҥарын истэ, сорҕотун кэлин диэн хаһаанна. Аһаан бүтэн баран, таһырдьа убаһа тириитэ олбохтоох дүлүҥкэскэ олорон дуоһуйа табахтаата, этин-сиинин сөрүүкэттэ уонна чэпчэтинэн баран киирэн хонордуу өттүгэстээтэ. Дьэ итинник дьиибэ киһи — Миитэрэй Миитэрэй!

* * *

Элбэҕи кэмчилиир, аҕыйаҕы элбэтэр, уустугу судургутар, дуона да суоҕу суолталаан туһаҕа таһаарар туһугар оҕо эрдэҕиттэн такайыллыбыт буолан Миитэрэй дьоҥҥо-сэргэҕэ, чугастааҕы ыалларыгар улахан мындыр киһинэн ааҕыллар. Киниттэн ыйыталаһа, сүбэ көрдүү кэлэччи элбэх буолар. Кини олох уустуктарын, ыарахаттарын кытта эт мэйиитинэн эрэ эрийсэр буолбатах. Сиргэ-уокка, айаҥна, доҕотторугар, үлэтигэр да сылдьан туох эмэ сонуну, саҥаны таба көрөөччү, чуордук истээччи. Онтукатын чөмчөкөтүгэр хатаан баран дьиэтигэр кэлэн боруобалаан көрөөччү, хата биирдэ оҥорбутун, туттубутун умнубат өрүөл диэтэҕин.

ХАБЫРЫЫС ХАМААНДАТА

Бираата Хаппырыыс Хабырыыс сүөһү тутар. Сайын аайы убай киһи Киитэрэй Миитэрэй киниэхэ окко көмөлөһөр. Кэбиһиигэ эрэ. Түсчүтүнэн. Кыыратар кыдаманан өрө көтө-көтө бираҕыллар сүрдээх үрдүк оту кэбистэрэр. Онтукатын оройо оруобуна сымыыт курдук төп-төгүрүк буолааччы. Хайдахтаах да ардахха хотороччута суох.

Биир үтүө күн Хабырыыс УАЗик массыынатыгар олордон убайын ходуһаҕа «сүгүннэрэн» киллэрбит. Сыл аайы оттуур сиригэр бираат оҥостуммут отуута орто ыал уһаайбатыттан итэҕэһэ суох: тула өттө аһаҕас, сиппэр сабыылаах чарапчылаах, онтугар ыпсарыылаах, устуруустаммыт сирэйдээх хаптаһын уһун остуоллаах, тула быааҕынан охсуллубут олорор миэстэлэрдээх, тэйиччи балачча диринник хаһыллыбыт күөстэнэр сирдээх, суунар миэстэ, таҥас куурдунар уһун быа, туалет, ас уурунар ытыыстаах, сабыылаах умуор, утуйар балаккалар, аҕа баһылык бэйэтэ эрэ өттүгэстиир буруус маһынан тутуллубут дьоҕус үүтээн о.да. бары бааллар. Оннооҕор Нохоо диэн аатталаах харабыл ыттара хаптаһыннан оҥоһуллубут туспа уйалаах. Ас-үөл, иһит-хомуос, туттар тэрил бары анал миэстэлэрдээх. Туох эмэ сыыһа-халты ууруллубут буоллаҕына, ыһыы-хаһыы, үнсүү-харсыы буолан миэстэлэрин була үөрэммиттэр. Ол иһин барыта бэрэҥдэк. Хаппырыыс хаһаайын таабыра диэх курдук.

Отчуттар да төбөлөөҕүнэн син элбэхтэр. Сороҕор уонча, ардыгар 10-тан да тахса буолааччылар. Кинилэртэн хайа быспыт аҥардара тараһа тэнитээччилэр - оҕолор. Ол дьон үксүн оонньоон, сөтүөлээн, сынньанан, тото аһаан-сиэн манна сайыны атааран куруортанар сирдэрэ буолар. Барчыктаан туһэн үлэни да кыайыах эрэттэр элбэхтэр. Икки ыал 10-ча оҕолоруттан анаанминэн сайын аайы уоппускаларыгар оттоһо кэлээччилэр. Кинилэр эрдэрэ, ойохоро, оҕолоро, сороҕор аймахтара кэлэн эбиллэччилэр. Онон Хабырыыс оттууругар үлэһит илиинэн тутайааччыта суох.

ХОДУҺАҔА

Быйыл балачча үүнүүлээх дьыл буоларын Миитэрэй эрдэттэн билэр буолан, туох да үгүс сэлэһиитэ суох, кэлэн табахтыы, уоскуйа түһээт, үлэлэригэр туруннулар. Убайын сүбэтинэн уонна уруккуттан олохсуйбут үтэһинэн Хабырыыс сыл аайы куруук илиинэн оттуур идэлээх. Сорунара буоллар нэдиэлэ иһинэн оттоон баран, сис туттан кэбиһэргэ наадалаах араас техниката элбэх да буоллар.

Илиинэн оттоохун кистэлэҥнэрэ элбэхтэр. Олортон ордук боччумнаахтара маннык-тар: оҕолору илии үлэтигэр уһуйуу, сиргэ-уокка сыстаҕас буоларга такайыы, илиинэн оттоммут от хаачыстыбата үчүгэй, техника кэлэн-баран ходуһаны алдьаппат, аны туран туттуллуохтаах техника ороскуотуур көрүүчэйин сыаната көҕүрүүр о.да.

Күрүө таҥыгар тиийэн манна төһө бугул кэбиһиллэрин, онон от хас бугул түгэхтэниэхтээҕин икки аҕа баһылык быһаарса турдулар. Ити кэмнэ төһүү күүс дьоно элбэх бугул аҕалыллар күрүө икки өттүлэрин көтүрэн ойоҕоско бираҕаттаатылар. Киитэрэй Миитэрэй дьаһалынан ыраах тураччы дьиппинийбит бугуллары сүгэ бардылар. Хаппырыыс Хабырыыс мэниктээн өрө көтө сылдьар оторой-боторой уолаттары, кыргыттары дьаһайан бугул түгэҕэ харбата барда. Миитэрэй тыал хантан үрэрин сылыктаан от үрдээһинин саҕана, хайа өттүттэн ордук элбэх бугул бираҕыллыахтааҕын быһаарда. Ол туран тэлии суоллары сэҥээрэ көрдө. Биир кэтит баҕайы, сири кырсынан дэхситик охсуллубут тэлиини балиэтии көрөн «хайалара сбитэй» диэн мунаарда, сэмээр бираатыттан туоһулаһыах буолла. Ити икки ардыгар бугул «бэргэһэлээх» 4 сүгэччи субуруспутунан субу батыакалаһан тиийэн кэллилэр. Былаанаан бэлэм турбут Миитэрэй бугуллары чопчу ыйыгалаан түһэртэрдэ, бугуллара төбө ыараханын туоһуласта, чэпчэки соҕуһун истэн Ордуос Онтуос диэн сиэнигэр (бугул сүгэргэ бэйэтэ тылламмыта) саҥа сүгэр атырдьах ыытта. Сүксүстүн диэн.

ОТ КЭБИҺИИТЭ

«Оҕолор быйыл атын буолбуттар. Бэйэлэрэ да кыайыыһыктар», — диэбитинэн Хабырыыс тиийэн кэллэ. Күрүө муннуктарыгар сыбыы туруоруллубут уонна чугас турар бугуллары киллэртэн от түгэҕин оҥорсубутунан барда. Кинилиин бугул ахсааныын көҕүрэтээччи алтыа буола түстүлэр. Утаакы буолбатылар, орто кыахтаах колхуос хотонун оннун саҕа иэннээх от түгэҕин тарда оҕустулар. Сынньалаҥ биллэрилиннэ. Кырдьаҕастар «эбии аһылыктарын эмтилэр» - табахтаан бурҕаттылар, атыттар бэчиэннээ кэбиидилэр, сөрүүн муорус уймахтаатылар. Кинин иһин Ордуос диэн хос ааттаммыт Онтуон уолу чинчилээһин, ыйыгалаһыы буолла. Бу омуҥҥан устата бугулу сүксэриэгэр быһаардылар.

Тохтобул кэнниттэн, үлэ күөстүү оргуйда. Түгэх тардыллыбытынан аны дьиппинийэ илик саҥа бугуллары уонна кырпай оттоох сэрбээктэри аҕаларга диэн хамаанда бэрдилэр. Сэниэ ылбыт уолаттар сэлиинэн сырыттылар, чугастааҕы бугуллар хааланнар сыыһы-мэһии түргэтээтэ. Сотору буолаат, от өрө сүгүллэн таҕыста. Миитэрэй от тэпсиитигэр икки саамай кыралары дьиппинийбит бугуллары сүгэ бардылар. Хаппырыыс Хабырыыс мэниктээн өрө көтө сылдьар оторой-боторой уолаттары, кыргыттары дьаһайан бугул түгэҕэ харбата барда. Миитэрэй тыал хантан үрэрин сылыктаан от үрдээһинин саҕана, хайа өттүттэн ордук элбэх бугул бираҕыллыахтааҕын быһаарда. Ол туран тэлии суоллары сэҥээрэ көрдө. Биир кэтит баҕайы, сири кырсынан дэхситик охсуллубут тэлиини балиэтии көрөн «хайалара сбитэй» диэн мунаарда, сэмээр бираатыттан туоһулаһыах буолла. Ити икки ардыгар бугул «бэргэһэлээх» 4 сүгэччи субуруспутунан субу батыакалаһан тиийэн кэллилэр. Былаанаан бэлэм турбут Миитэрэй бугуллары чопчу ыйыгалаан түһэртэрдэ, бугуллара төбө ыараханын туоһуласта, чэпчэки соҕуһун истэн Ордуос Онтуос диэн сиэнигэр (бугул сүгэргэ бэйэтэ тылламмыта) саҥа сүгэр атырдьах ыытта. Сүксүстүн диэн.

ОМУРҒАНҤА

Маҕыын сарсыарда күөсчүтүнэн кэлсибит Хабырыыс кэргэнэ Муода Муоча кийиитинээн эбиэттэрин бэлэмнэн баран, отуурга ыйанан турар тимири охсор тыастара үгүс отчуттар кулгаахтарыгар кыайыы өрөгөйдөөх гимнин курдук кэрэтик иһилиннэ. Сыл аайы туттуллар окко ыттар, түһэр кирилиэһи аҕалан Домкрат абаҕатын Миитэрэйи үөһэттэн түһэрдэ. Саҥатаингэтэ суох үлэлии сылдьыыбыт оҕолор эмиэ өрө күөдьүйэн турдулар, отуу диэки ойдулар. Оҕонньоттор бөхтөрүн-сыыстарын тэбэнэн, үрдээбит оту хантайан көрө, төһө бугул хаалбытын, от түһэ туолуохтаҕын дуу, суох дуу диэн сылыктыы, астына табахтыы хааллылар.

Отуурга кэлиилэригэр оҕолор аһаан ортолообуттар. Суунан-тараанан, ачыаһыран остуолга олоруулларыгар кыралар аһаан бүттүлэр. Күөгүлэрин көрө, илимнэрин тарда ким күөлгэ, ким үрэххэ сүүрдүлэр. Сэлиэйдээх ис миинэ ортоһуор миискэҕэ былчаччы кутуллан, хоргуна күн уотугар күлүмүрдүү оонньуу көрүстэ. Муода Муоча туох да саҥата суох остуолга уурбут буоккатыттан уонна арыыллаах алаадьынан Хабырыыс уотун аһатыар диэри аһаабакка кэтэһэн олоруу буолла. Убайыгар арыгы кутаары гыммытын: «Дугаар, ууран кэбис, куйааһа бэрт. Киэһэ хонукка сылааны таһаарыллыа», — диэн эһэ тэппэт гына, булгуччу этэн кэбистэ.

Үһүн остуол нөҥүө уһугар Муода Муоча быйыл врач үөрэҕин бүтэрбит кийиитэ Леналыын ону-маны ботур-ботур кэпсэтэ-кэпсэтэ эмиэ эбиэттии олордулар. Миискэ түгэҕэр ньуоска охсуллар тыаһа иһиллэрин кытта Муоча ойон туран эбии дабаабка оҥордо. Өрөһөлүү ууруллубут бэрэскилээх миискэни остуола аҕаллла. Кийиит Лена омуһахтан ыһаары соболоох иһити уурда. Сүөгэй үүттээх хойуу чэй куруускаларга кутулунна. Ону көрөн олорон Миитэрэй:

— Бу кийиитим Муодунай Муочаллыйа аһыҥ-үөлүҥ элбэҕин ньии. Үлэлии буолбакка, аһыы-сии, бираахынныыктыы кэлбиппит дии, — диэн үөннээхтик мүчүгнээтэ. Миитэрэй тиэхэлээх тылларыгар үөрэнэн хаалбыт Муоча онуоха кыһаммата, хата хардарсан ылла:

— Төһөнөн элбэҕи аһыыгыт да, соччонон элбэҕи үлэлиэхтээххит. Бу эрим Хабырыыс хаппырыыһа элбэх. Ону угоди гынартан соло суох.

— Ама, бэлэм аһы күөстүүн суоҕа дуо? - Хабырыыс да хаалсыбата.

— Ээх-ээх, эн эрэ бэлэмнээбит буоллаххыный. Хата, били ойоҕоһу быһыта охсоор эрэ!

— Он-нуук! - Хабырыыс хаһыыра түстэ. - Сүгэ угун тутар кыахтаах мин эрэ баарбын дуо? Бу отуурга.

— Ээ, оттон хаһаайын дуома этэ диэн бочуоттаан соруйаары гыммытым.

— Бочуоттаама хайаама. Күүстээх үлэҕэ сылдьар киһини баран...

Хабырыыс өссө «собуоттанан» эрдэҕинэ Миитэрэй холку куолаһа иһилиннэ:

— Бу хайа күөл балыгай?

— Ээ, уолаттары Уоһайдаанна ыыта сылдьыбытым. Балтараа көс сири мотоциклынан өр гымматтар.

— Күһүн түүн хаҥардаҕына, өллөннөҕүнэ бэртээхэй собо буолсу. Хата дэлби отун-маһын ыраастатаар эрэ. Муус турдаҕына мунханан түһэн ылыахха сөп этэ.

— Мин да оннук толкуйдуу сылдьабын. Хата, биирдэ эмэ иллэнсийэн, анаан-минэн мунхабытын бэрийэн көрөөр эрэ.

— Хаппырыыс да баҕайыгын. Бы-саас муус устарга эмиэ көрөргө дылы гыммыппыт дии. Бу маннык киһини кытта, Муоча, хайдах хоонньоһоҕун?

— Этимэ-этимэ. Киһитэ мин буолан!

— Эмиэ миигин куолаан эрэллэр. Оттон мунха ийэтин байбарата саҥардыллыах курдук этэ. Ону солбуттараары гынабын.

— Чэ, биирдэ эмэ көрүллүө. Сарайыҥ иһигэр уолаттаргынан тэниччи ыйатан кэбиһээр. Бачча тото аһаан баран үлэлиир кыах суох. Онуоха бу Муоча буруйдаах. Бээрэ, өттүгэстии түһэн, сэлиэйдээх мииммин эппэр-хааммар ингэринэн ылыам этэ.

— Убаай, үүчээҥнэ киир. Мин кыыратар кыдама сигэтин көрө түһүөм. Хайдах эрэ айыраабыт курдук этэ, — диидии Хабырыыс олох маһыттан аргыый түөһүллэн турда.

— Бээ-эрэ, үөһэ бираҕыллар бугуллары тастаран баран, иккис оту түгэхтэтэ туруохха баара.

— Убаай, бүгүн бу оту бүтэрэн баран, куула иһинээҥи 90-ча бугуллаах боскуйаанан бүтүөхпүт. Оҕолору киэһэ эрдэ босхолуурга баппыыска биэрэн турабын. Тэлэбиисэргэ туох эрэ киинэтэ буолар үһү.

— Хозяин - барин. Миэхэ туох буолуой. Кытыым кыһыйбат, ахтам аһыйбат. Быйыл ходуһа диэни бастаан өнөйбүт киһи эт үөрэтэр аатыран эрдэлиирим туох да куһаҕана суох. Хата, бэрт!

Дьэ ити курдук кэпсэтэн, сэлэһэн, быһаарсан биирдэстэрэ мүөртүбэйдии, быраат киһи кыдаматын салбийэ икки аҥыы тарҕастылар.

Андрей ЗАМЯТИН
уруһуйа

(Салгыыта бэчээттэниэ)

Улууска кырдьаҕастарга аналлаах нэдиэлэ бара турар

КЫАХТААХТАР КЫРДЬАЛЛАР

УҺУКТУБУТ МИН ДОЙДУМ

Хаадьылааҕын билэннэр
Хааман-сиимэн иһэннэр,
Оҕо, дьахтар оонньуурдаах
Оҕо чугучук этиҥ дии,
Хайдахчыный, оҕонньоор?
Хаһыытаһан ааналлар.
Салгын сиэтэ таһаарбыт
Сүүс саастаах оҕонньорбут
Сүрэҕэ күүскэ тэбэн,
Сүһүөҕүгэр мөхсүнэн,
Торуоскаттан тутуһан,
Тутуһаахтаан тураахтаан
Тэтиэнэҕин биллэрэн
Тэпсэнэлээн ылаахтыыр.
Бөтүүк этим диэмэхтиир,
Билигин да сэнэхпин диир.
Уһуктубут мин дойдум,
Утуйары умнубут,
Көрдөөх-нардаах үрүҥ түүн
Кууступут сааскы күннүүн.

1996 с.

БЭРСИИ ТУОМУН ХАС ГЫНАҔЫН?

Кырдьаҕастар кыраматалара
Кытыы диэки сыҕарыллара.
Төһө да күндү дьон буоллаллар
Бары ытыстарын ууналлар.
Тэҥнээх, таптыыр кыра киһитэ,
Тэһитээхтиир бөҕө хос сиэнэ
Муоста устун лаһыйа үҥэ,
Бэл онноорор кини үтүктэ,
Сөмүйэлээх эрбэх сууралаан -
Харчы көрдүүр үһү туһалаан.
Бэйэлээх эн бэйэҥ харчыгын
Биэнсийэҕин бүгүн ылаҕын.
Бэрсии туомун хас гынаҕын?

1999 с.

КЫАХТААХТАР КЫРДЬАЛЛАР

Кыһыҥҥы бөтүүктэр хаһыылара
Сайыҥҥылартан уратылара.
«Былыр» диир дьону тэптэрдэххэ,
Көрүдьүөстэриттэн иһиттэххэ,
Оҕонньотторбут бээ, күүһүрбүттэр,
Ыт мөлтөх дьоммут - чиэппэр күүстээхтэр.
Эмээхситтэрэ дьэ бэттэбиттэр...
Оҕонньоттор булан кэпсэнэллэр.
Туоһу бу эннньэй эмээхситтэрэ
Эрдэрин киксэрэн күлсэллэрэ.
Кырдьыга дьиҥ кыахтаахтар
кырдьаллар,
Кыратык киһиргээн да ыллыннар.

1993 с.

КЫРАСЫАБАЙДЫК КЫРДЬЫАХХА

Көрүүй дуу, күрэҥсийбит да эбиппин.
Сөҕөбүн ээ, тоҕо тэҥнэ сылдьыспат,
Кырыыстаах кырдьыы төрүт куотан иһэр,
Ол кыыс кулгаҕар тугу эрэ этэр.

Одуулаан таптыы көрө турбут кыыһым,
Оо, дьэ сор, олоппос аҕалан биэрдэ.
Арааһа санаатын таптым диэтэҕэ,
Аһыннаҕа, кырдьаҕаспын биллэҕэ.

Онтон санаам миэнэ өрүүтүн эдэр,
Эдэри көрөн сүрэх күүскэ тэбэр.
Оо, дьүһүнүм, көрүҥүм бүтүннүү түөрэ,
Олус таҥнараҕыт түһэн биэрэ.

Куонкуруска кыттар гына туругу
Кыһалламмыт тупсарына түһүөххэ.
Таайым Уйбаан этэринии, олоҕу
Кырасыабайдык кырдьан түмүктүөххэ.

1997 с.

* * *

Киһи үйэтэ бу сиргэ
Күннээҕи олох кэриэтэ.
Сарсыардата - оҕо сааһым,
Күнүһэ - күөгэйэр күнүм,
Киэһэтэ - кырдьан сааһырыым,
Түүнэ - биллэн турар, өлүүм.
Онноорор тыыннаах да сылдьан
Утуйаммыт бу дойдуттан
Арахсаахтаан ылаахтыыбыт,
Аан дойдубутун умнабыт.
Киһи үйэтэ бу сиргэ
Күннээҕи олох кэриэтэ.
Хаарыаннаахай ийэ сирим
Хонон ааспыт көстүүнэйим.

1998 с.

* * *

Ыксаама, доҕоруом, ыксаама,
Ханна да ыксыырбыт суох курдук.
Ытаама, доҕоруом, ытаама,
Ханна да куотарбыт суох курдук.

Ыксыырым, доҕоруом, ыксыырым
Барыны эрдэлээн тутаары.
Ытыырым, доҕоруом, ытыырым
Өрүүтүн өлүүттэн куотаары.

Куотума, доҕоруом, куотума,
Кэпсэтиэх кэлэри да буоллун.
Күүтэллэр ол онно, эргииргэ,
Кимин араарбакка тумуллар.

2000 с.

И. Н. ЕЛИСЕЕВ-УСХААН

ИСТИҢ ЭҔЭРДЭБИТИН ТИЭРДЭБИТ!

Эҥсиэли хочотугар былыр-былыргыттан тоҥ маһы тосту тардар, ириэнэх маһы эрийэ тутар, аҕыстаах атыыр оҕуһу муоһуттан булгу сөрөөн охторор буулаҕа күүстээхтэр, ахсым атыыр аты тоҥуу хаарга ойуппакка сиэлиттэн ылан тохтотор кус быһыйдар төрөөбүтүөскээбит сирдэрэ. Биһиги биир дойдулаахтарбыт көҥүл тустууга сахалартан Россия бастакы чемпиона Николай Гоголев, СССР призера Иннокентий Зырянов, олимпийскай хамаанда чилиэнигэр кандидат Семен Дмитриев, тыа сирин спортсменнарын ортолоругар Россия чемпиона Ким Марков, СССР Сэбилэнииллээх Күүстэрин чемпиона Максим Тихонов, кырдьаҕастарга аан дойду призера уонна чемпиона Николай Алексеев, классическай тустууга Россия икки төгүллээх чемпиона Дмитрий Ушницкай дуобакка аан дойду чемпионатын призера, гроссмейстер Александр Азаров, бокска республика 10 төгүллээх чемпиона маастар Василий Васильев, чэпчэки атлетикаҕа Россия маастара Татьяна Жиркова, дуобат маастара Розалия Егорова ааттарынан киэн туттабыт.

Кинилэр ыччаты чөл олохчо, үлэҕэ, үөрэххэ иитиигэ холобур буолалларын, нэһилиэнньэ ортотугар физическэй культураны уонна спорду пропагандалааһыннарын, спорт сайдыытыгар кылаатталарын үрдүктүк сыаналаан, физическэй культураҕа, спортка уонна туризмҥа улуустааҕы отдел спорт ветераннарын сааһырбыт дьон күннэринэн истиҥник эҕэрдэлиир. Барылары-гар доруобуйаны, уһун, дьоллоох олоҕу баҕарар.

Редакция эппиэттиир

ХАҺАН КЭЛЭР ХАРЧЫНЫЙ?

Бэс ыйын 7 күнүгэр «Эҥсиэли» хаһыакка Ленскэй улууһугар 6 х 6 м. кээмэйдээх саҥа дьиэлэри атыылаһан ыытабыт диэн биллэрии тахсыбыта.

Биһиги оттуурбутугар транспорбыт суох буолан сөптөөх транспорт булунаары уолум Дмитрий Жирков дьиэтин көҥдөйүн туттарбыта.

От үлэтэ бүттэ, күһүн ааста. Ол тухары харчы мэлигир. Аан бастаан дьиэ көҥдөйүн көрөн баран 90 тыһ. солк. сыаналаабыттара. Онтон 70 тыһ. солк. түһэрбит сурахтара иһиллибитэ. Кэлин билбиппит ол сыанабыт өссө уларыйан 56 тыһ. солк. буолбут. Итини хайдах өйдүөххэ сөбүй? Харчыбытын ыйыттахпытына харчы суох диэн эппиэттииллэр. Бу хаһан кэлэр харчыный?

В. ЖИРКОВА,
I Хомустаах

* * *

Ити суругу редакция улуус баһылыгын солбуйааччытыгар И.А. Васильевка аадырыстаата. Онно Игорь Анатольевич маннык эппиэти биэрдэ: «Бэс ыйын 6 күнүгэр I Хомустаах олохтоохо Дмитрий Жиркову кытта 6 х 6 м. кээмэйдээх дьиэ көҥдөйүн сааскы халаан ууттаан эмсэҕэлээбит Ленскэй улууһун олохтоохторугар 56 тыһ. 220 солк. суумаҕа атыылаһарга 11 №-дээх дуогабар түһэрсибиппит.

Дьиэ атыыта федеральнай бюджеттэн төлөнүөхтээҕэ. Бүгүҥҥү туругунан 3 мөл. 197 тыһ. солк. харчы дьиэ атыытыгар (матырыйаалга) кэлэн түҥэтилиннэ. Итиннэ тутуура үлэлээбит дьон хамнастара киирбэт. Иэспит 1 мөл. 849 тыһ. солк. хаалла.

Республикаҕа халаантан эмсэҕэлээһини туоратыыга 1 млрд. 200 тыһ. солк. федеральнай бюджеттэн кэлбит. Ону ууга барбыт улуустарга түҥэтии саҕаланна. Биһиги федеральнай бюджеттэн 4 дьиэ көҥдөйүн атыыттан 1 мөл. 800 тыһ. солк. үбүлэһини туруорсабыт.

Убаастабыллаах Варвара Дмитриевна, эһиги атыылаабыт дьиэҕит көҥдөйүн сыанатын федеральнай бюджеттэн харчы кэллэҕинэ сотору кэминэн тиксэриэхпит».

ИҺИРЭЭБТЫЛЛАР

Нам селотун инбэлиитэрин «Сыркы» түмсүүтүн сэбиэтэ ытык -мааны кырдьаҕастарын аан дойду кырдьаҕастарын күнүнэн истиҥник эҕэрдэлиир!

Баҕарабыт эһиэхэ доруобуйаны, уһун үйэни, ыраас халлааны. Биһиги үлэбитигэр күүс-көмө буоларгытыгар махтанабыт, инникитин даҕаны ылбыт тэтимнэрин ыһыктыахтара суоҕа диэн эрэнэбит. Доруобай буолуҥ, күндү кырдьаҕастарбыт!

«Сыркы» түмсүү сэбиэтэ

Убаастабыллаах дьүөгэбитин **АННА НИКОЛАЕВНА КРИВОШАПКИНАНЫ** үйэ аҥардаах юбилейтынан уонна Учуутал күнүнэн ис сүрэхпититтэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит!

Эн кэнчээри ыччаты иитиигэ-үөрэтиигэ өр кэмнээх айымньылаах сыралаах үлэҕин үрдүктүк сыаналыыбыт.

Эйиэхэ чэгиэн доруобуйаны, дьолу-соргуну, дьиэ кэргэҥҥэр үтүмэн үтүөнү, кэрэни баҕарабыт, дьонун-сэргэҥ махтала, истиҥ сыһыана Эйиэхэ мэлдьитин күүскэр күүс эбэ туруохтун.

Партизан детсадын коллектива

БИЛЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

Молодая семья снимет квартиру или дом. Оплата ежемесячная. Чистоту и порядок гарантируем. **Тел. поср. 21-2-65.**

Продаю ВАЗ-21063 1992 г. и УАЗ-469 на з/части. Квартиру в районе СХТ. **Тел. 22-6-88.**

Считать недействительным утерянный паспорт II-СН № 660334, выданный Намским РОВД на имя Винокурова Ильи Климовича.

«Росгосстрах» Намнаадыы агенствота үөрэх үлэһиттэрин Учуутал күнүнэн эҕэрдэлиир уонна оскуола, кылаас салайааччыларын, төрөппүттэр болҕомтолоругар биллэрэр: балаҕан ыйын 1 күнүттэн алтынньы 30 күнүгэр дылы үөрэнээччилэри дэҥ-оһол түбэлтэтиттэн (страхование от несчастных случаев) чэпчэтиилээх страховкалааһын ыытыллар. Чэпчэтии - 0,8%, ол аата 1000 солк.-га 12 солк. буолбакка, 8 солк. усунуос төлөнөр.

Аадырыспыт: Нам с., Ст. Платонова уул. 17.

К СВЕДЕНИЮ ВКЛАДЧИКОВ И КЛИЕНТОВ СБЕРБАНКА РОССИИ

С 1 октября 2001 года на основании решения Правления Северо-Восточного банка Сбербанка России от 13.09.2001 года № 26 параграф 3 закрыты следующие филиалы Намского отделения Сбербанка № 5040:

— № 017/5040 в селе Кобякон;
— № 04/5040 в селе Хатырык;
— № 020/5040 в селе Аппаны;

Лицевые счета вкладчиков находившиеся в указанных филиалах передаются в операционную часть Намского отделения Сбербанка России № 5040 в селе Намцы, где будет производиться их обслуживание.

КЭРИЭСТЭБИЛ

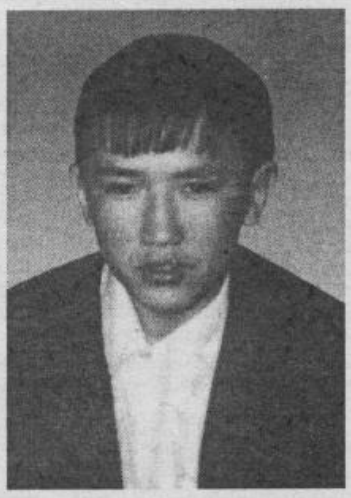

Биһиги оҕобут, бырааппыт, убайбыт Дьяконов Володя (Бооко) баара эрэ 14 сааһыгар, күн сириттэн олус соһумардык, хомолтолоохтук суох буолбута алтынньы 8 күнүгэр биир сылын туолла.

Биһиги Боокобут 1986 сыл кулун тутар 20 күнүгэр дьиэ кэргэммитигэр иккис оҕонон күн сирин көрбүтэ. Кыра эрдэҕиттэн аҕыйах саҥалаах, сытыары-сымнаҕас майгылаах уол аан маҥнай оскуолаҕа 1992 с. үөрэнэ киирбитэ. Кыра кылаастан тустуунан дьарыктаммыта. Элбэхтик улууска, республикаҕа ыытыллар күрэхтэһиилэргэ кыттан бириистээх миэстэҕэ тиксэрэ. Чороччу улаатан истэҕин аайы илиитигэр, атаҕар кыахтааҕа биллэн волейбол, футбол оонньууларга дьоҕурдааҕа саастыылаахтарыттан чорбойон оонньуура биллибитэ.

Боокобут, улахан дьиэ кэргэҥҥэ төрөөбүт буолан, ис-иһиттэн сүрэхтээх, үлэһит, дьиэҕэ-уокка сыстаҕас буола улааппыта. Оҕо оҕо курдук сүрэҕэлдьиир диэни билбэккэ «өссө тугу гынабыт» диэбитинэн сылдьара. Айылҕаҕа сылдьарын олус сөбүлүүрэ, төрөөбүт Хатырыгын айылҕатын туохтан да ордороро. Сайын буолла да аҕатын, убайдарын кытта оттоһо киирэрэ. Сир аһын араахын хомуйан ыытара, тэллэйдиирэ, бултуура, балыктыыра. Улахан баттаах булчут тахсыах быһыылааҕа, туга да суох төннүбэт буолара. Илимин, туттар тэрилин барытын бэйэтэ бэринэрэ.

Бүтэһигин, сайын Эбэтигэр кириэн илимнээн аймахтарын, ыалларын күндүлээбитэ. Оскуоланы бүтэрэрэ чугаһаан инникитин былааннанан, ырыҥаланан үөрэнэн археолог буолар ыра санаалааҕа. Ол ыра санаата туолбакка биһиги оҕобут Бооко, биһигиттэн күрэммитэ төһө да сыла туоллар, биһиги сүрэхпит билигин да сөпсөспөт, ылыммат...

Оҕобут Бооко нарын-намчы дуоһата, ыраас сырдык мөссүөнэ биһиги сүрэхпитигэр мэлдьи хаалыа. Кини кылгас, күлүм гынан ааспыт олоҕо үтүө өйдөбүл, умнуллубат кэриэстэбил буолуоҕа.

Ийэтэ, аҕата, убайа, бырааттара

Бииргэ үлэлээбит коллегабытыгар, Герой-ийэҕэ Захарова Анастасия Иннокентьевнаҕа, бииргэ үлэлиир үлэһиппитигэр Павлова Анастасия Николаевнаҕа тапталлаах уола, убайа

ЗАХАРОВ
Иннокентий Николаевич

эмискэ ыалдьан өлбүтүгэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Модут детсадын коллектива

Таптыыр уолум, бырааппыт, убайым

ПИНИГИН
Александр Михайлович

соһумардык күн сириттэн барбытынан барыа аймахтарбытыгар, чугас дьоммутугар, табаарыстарыгар дириҥник курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Ийэтэ, убайдара, балта

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. Г.К. ЭВЕРСТОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; "НАМ" ТРК — 21632; иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционнай издательскай система — 21141

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Нам улууһун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһуулуу контуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ Госкомитетын СР региональнай управлениетыгар регистрацияламмыт нүөмэрэ — Я 0085.

Сурукка аккаастыын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чопчу ыйыҥ. Редакцияҕа кириэбит суруктар төннөрүллүбэттэр. *Автор этэрэ хаһыат санаатыныын мэлдьи биир буолбат.*

"ЭҢСИЭЛИ" - Нам улууһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Заложнай уул. 2.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талылынна уонна таҥылынна "Эҥсиэли" хаһыат редакционнай-издательскай систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга "Сахаполиграфиздат" НИПК бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лиис.
Индекса — 54889. Тираһа — 2057
Бэчээккэ илии баттанна —12:00 ч, 8. 10. 2001
Сакааһын №-рэ — 116